

**BAXTIYOR NAZAROV VA ABDUG'AFUR RASULOV ADABIY-TANQIDIY
FAOLIYATI****Jumayeva Yoqutxon**

Farg'ona davlat universiteti filologiya fakulteti o'zbek tili yo'nalishi 22.91-guruh.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19624833>

Annotatsiya. Mazkur maqolada Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy faoliyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda olimlarning badiiy asar tahliliga doir qarashlari, ilmiy-metodologik yondashuvlari hamda o'zbek adabiy tanqidchiligidagi o'rni yoritilgan.

Shuningdek, ularning ilmiy qarashlari asosida adabiy tanqidning nazariy va amaliy jihatlari o'rganilib, adabiy jarayonni baholashdagi o'ziga xos xususiyatlari aniqlangan.

Maqolada ushbu olimlarning ilmiy merosi qiyosiy tahlil asosida yoritilib, ularning adabiyotshunoslik rivojiga qo'shgan hissasi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Adabiy tanqid, badiiy asar tahlili, adabiy jarayon, metodologiya, estetik yondashuv, ilmiy tahlil, o'zbek adabiyotshunosligi, qiyosiy tahlil, ijodkor shaxsi, badiiylik.

**LITERARY-CRITICAL ACTIVITY OF BAXTIYOR NAZAROV AND
ABDUG'AFUR RASULOV**

Abstract. This article analyzes the literary-critical activity of Baxtiyor Nazarov and Abdug'afur Rasulov. The study examines their views on the analysis of literary works, their scientific and methodological approaches, and their role in Uzbek literary criticism. In addition, the theoretical and practical aspects of literary criticism are explored based on their scholarly ideas, and the specific features of evaluating the literary process are identified. The article also presents a comparative analysis of the scholars' works and substantiates their contribution to the development of literary studies.

Keywords: Literary criticism, analysis of literary works, literary process, methodology, aesthetic approach, scientific analysis, Uzbek literary studies, comparative analysis, creative personality, artistic value.

Kirish

O'zbek adabiyotida adabiy tanqid badiiy tafakkur rivojining muhim tarkibiy qismi sifatida alohida o'rin tutadi. Adabiy-tanqidiy faoliyat orqali nafaqat badiiy asarlarning mazmun-mohiyati ochib beriladi, balki adabiy jarayonning umumiy yo'nalishi, ijodkorlarning estetik qarashlari hamda kitobxon didi shakllanishiga ta'sir ko'rsatiladi. Shu sababli adabiy tanqid sohasida faoliyat yuritgan olim va adiblarning ilmiy merosini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

O'zbek adabiy tanqidchiligida o'ziga xos ilmiy yondashuvi va tahlil uslubi bilan ajralib turadigan olimlardan Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulov hisoblanadi. Ularning adabiy-tanqidiy faoliyati milliy adabiyot rivojida muhim ahamiyat kasb etib, badiiy asarlarni chuqur tahlil qilish, ijodkor shaxsini har tomonlama baholash hamda adabiy jarayonni ilmiy asosda yoritishga xizmat qilgan. Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulov o'z ilmiy qarashlarida adabiy tanqidning nazariy va amaliy jihatlariga alohida e'tibor qaratib, badiiy matnni tahlil qilishda yangicha yondashuvlarni ilgari surganlar. Ularning tadqiqotlarida asarning g'oyaviy-badiiy xususiyatlarini ochish, adib mahoratini baholash hamda adabiy jarayonni umumlashtirish kabi muhim masalalar keng yoritilgan. Shu jihatdan ularning ilmiy merosi o'zbek adabiy tanqidchiligida muhim o'rin egallaydi va bugungi kunda ham ilmiy ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Mazkur maqolada Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy faoliyati, ularning ilmiy qarashlari hamda o'zbek adabiyotshunosligidagi o'rni tahlil qilinadi.

Shuningdek, ularning adabiy tanqid rivojiga qo'shgan hissasi va ilmiy-metodologik yondashuvlari yoritib beriladi.

Dolzarbligi

Bugungi kunda o'zbek adabiyotshunosligida adabiy tanqid masalalarini chuqur o'rganish, uning nazariy va amaliy asoslarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, milliy adabiyot rivojiga hissa qo'shgan adabiyotshunos olimlarning ilmiy merosini tahlil qilish zamonaviy ilm-fan oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy faoliyatini o'rganish muhim ilmiy ahamiyatga ega. Mazkur olimlarning ilmiy qarashlari adabiy asarlarni tahlil qilish, badiiy-estetik mezonlarni belgilash hamda adabiy jarayonni baholashda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning tadqiqotlarini o'rganish orqali o'zbek adabiy tanqidchiligidagi yondashuvlar, uslublar va ilmiy qarashlarning rivojlanish bosqichlarini aniqlash mumkin. Shu bois ushbu mavzu hozirgi davrda dolzarb hisoblanadi.

Maqsadi

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy faoliyatini ilmiy tahlil qilish, ularning adabiy tanqid rivojiga qo'shgan hissasini aniqlash hamda ilmiy-metodologik qarashlarini yoritishdan iborat. Shuningdek, tadqiqot davomida quyidagi vazifalarni amalga oshirish ko'zda tutiladi:

- olimlarning adabiy-tanqidiy qarashlarini o'rganish;
- badiiy asar tahliliga doir yondashuvlarini tahlil qilish;
- adabiy jarayonni baholashdagi ilmiy mezonlarini aniqlash;
- ularning o'zbek adabiyotshunosligidagi o'rnini belgilash.

Asosiy qism

O'zbek adabiy tanqidchiligi milliy adabiyot bilan uzviy bog'liq holda shakllanib, uning rivojlanish jarayonini aks ettiruvchi muhim ilmiy sohalaridan biri hisoblanadi. Adabiy tanqidning dastlabki ko'rinishlari xalq og'zaki ijodida, xususan, baxshilar, shoirlar va ziyolilar tomonidan bildirilgan baholarda namoyon bo'lgan. Biroq adabiy tanqid alohida ilmiy yo'nalish sifatida XIX asr oxiri — XX asr boshlarida shakllana boshladi. Jadidchilik harakati davrida adabiy tanqid yangi bosqichga ko'tarildi. Bu davrda adabiyot faqat estetik hodisa sifatida emas, balki ijtimoiy-ma'rifiy vosita sifatida ham qarala boshlandi. Adiblar va ma'rifatparvarlar badiiy asarlarni jamiyat taraqqiyoti bilan bog'liq holda tahlil qilishga kirishdilar. Natijada adabiy tanqid ijtimoiy mazmun kasb etib, adabiyotning g'oyaviy yo'nalishini belgilashda muhim rol o'ynadi. Sovet davrida o'zbek adabiy tanqidchiligi ma'lum mafkuraviy cheklovlar asosida rivojlandi. Bu davrda adabiy asarlar ko'proq ideologik mezonlar asosida baholandi. Shunga qaramay, adabiy tanqid sohasi ilmiy jihatdan boyidi, tahlil usullari takomillashdi va adabiyotshunoslikning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Mustaqillik davriga kelib esa o'zbek adabiy tanqidchiligi yangi bosqichga o'tdi.

Endilikda adabiy asarlarni erkin, xolis va ko'p qirrali tahlil qilish imkoniyati paydo bo'ldi. Milliy qadriyatlar, tarixiy haqiqat va badiiy-estetik mezonlar asosida baholash ustuvor ahamiyat kasb etdi. Shu davrda adabiy tanqidchilarning ilmiy qarashlari yanada boyib, yangi metodologik yondashuvlar yuzaga keldi. Bugungi kunda o'zbek adabiy tanqidchiligi adabiyotshunoslikning muhim yo'nalishi sifatida rivojlanishda davom etmoqda.

U badiiy asarlarning mazmunini chuqur ochish, ijodkor mahoratini baholash va kitobxon tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois adabiy tanqid tarixini va uning rivojlanish bosqichlarini o'rganish ilmiy jihatdan muhim hisoblanadi.

Baxtiyor Nazarov o'zbek adabiyotshunosligi va adabiy tanqid sohasida faoliyat yuritgan yetuk olimlardan biri hisoblanadi. U o'z ilmiy izlanishlari orqali o'zbek adabiy tanqidchiligining rivojlanishiga munosib hissa qo'shgan. Olimning ilmiy faoliyati, asosan, badiiy adabiyot tahlili, adabiy jarayonni baholash va ijodkor shaxsini o'rganish kabi yo'nalishlarni qamrab oladi.

Baxtiyor Nazarov o'z ilmiy ishlarida adabiy asarni faqat mazmun jihatidan emas, balki uning badiiy shakli, uslubi va estetik xususiyatlari bilan birgalikda tahlil qilishga alohida e'tibor qaratadi. U badiiy matni chuqur o'rganish orqali asarning ichki mohiyatini ochib berishga intiladi. Shu jihatdan uning ilmiy qarashlari zamonaviy adabiy tanqid talablari bilan uyg'unlashadi. Olimning tadqiqotlarida adabiy jarayonni tarixiylik va zamonaviylik tamoyillari asosida yoritish muhim o'rin egallaydi. U adabiyot rivojini muayyan davr bilan bog'liq holda tahlil qilib, har bir asarning o'z davri bilan aloqadorligini ko'rsatishga harakat qiladi. Bu esa uning ilmiy yondashuvining asosiy xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Baxtiyor Nazarovning ilmiy faoliyati faqat nazariy masalalar bilan cheklanmay, amaliy tahlillar orqali ham namoyon bo'ladi. U ko'plab badiiy asarlar yuzasidan ilmiy maqolalar yozib, adabiy jarayonni chuqur tahlil qilgan. Uning ishlari adabiyotshunoslik fanining rivojiga xizmat qiluvchi muhim manbalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Shuningdek, olim adabiy tanqidda xolislik, haqqoniylik va ilmiy asoslanganlik tamoyillariga amal qilish zarurligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, adabiy tanqidchi badiiy asarni baholashda subyektiv qarashlardan holi bo'lib, ilmiy mezonlarga tayangan holda xulosa chiqarishi lozim. Umuman olganda, Baxtiyor Nazarovning ilmiy faoliyati o'zbek adabiy tanqidchiligining rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Uning ilmiy merosi bugungi kunda ham adabiyotshunoslar uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Baxtiyor Nazarov o'zbek adabiy tanqidchiligida o'ziga xos ilmiy qarashlari va puxta metodologik yondashuvi bilan ajralib turadi. Uning adabiy-tanqidiy faoliyatida badiiy asarni har tomonlama, ya'ni mazmun va shakl birligi asosida tahlil qilish tamoyili ustuvor hisoblanadi.

Olim adabiy asarni baholashda faqat syujet yoki g'oyaga emas, balki uning badiiy ifoda vositalari, uslubiy xususiyatlari va kompozitsiyasiga ham alohida e'tibor qaratadi. Baxtiyor Nazarov metodologiyasining muhim jihatlaridan biri — tarixiylik tamoyilidir. U har bir badiiy asarni o'z davri, ijtimoiy muhiti va adabiy jarayoni bilan uzviy bog'liq holda o'rganish zarurligini ta'kidlaydi. Shu orqali asarning mazmuni va mohiyatini chuqurroq anglash mumkinligini asoslaydi. Bu yondashuv uning ilmiy izlanishlariga izchillik va asoslanganlik baxsh etadi.

Olimning qarashlarida yana bir muhim jihat - badiiylik mezoniga katta e'tibor qaratilishidir. U adabiy asarni baholashda estetik qiymatni asosiy mezonlardan biri sifatida ko'radi. Uning fikricha, har qanday badiiy asar, avvalo, o'zining badiiy mukammalligi bilan ajralib turishi lozim. Shu sababli u tanqidda estetik yondashuvni ustuvor deb hisoblaydi.

Baxtiyor Nazarov adabiy tanqidda ilmiylik va xolislik tamoyillariga qat'iy amal qiladi. U tanqidchi shaxsiy munosabatlardan xoli bo'lib, asarni obyektiv baholashi kerakligini ta'kidlaydi.

Bu esa uning metodologiyasini zamonaviy ilmiy talablarga mos ekanligini ko'rsatadi.

Shuningdek, olim adabiy jarayonni umumlashtirishga ham katta ahamiyat beradi. U alohida asar yoki ijodkor doirasida cheklanib qolmay, umumiy adabiy tendensiyalarni aniqlashga intiladi. Bu esa uning ilmiy qarashlarining keng qamrovli ekanligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, Baxtiyor Nazarovning adabiy-tanqidiy qarashlari va metodologiyasi o'zbek adabiy tanqidchiligida muhim o'rin egallab, ilmiy asoslangan, izchil va zamonaviy yondashuv sifatida e'tirof etiladi.

Baxtiyor Nazarov badiiy asarlarni tahlil qilishda o'ziga xos uslub va yondashuvga ega bo'lgan adabiyotshunoslardan biridir. Uning tahlil usuli, avvalo, asarning ichki tuzilishini chuqur anglashga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Olim badiiy matnni yuzaki emas, balki uning mazmuniy qatlamlari, ramziy ma'nolari va estetik xususiyatlarini hisobga olgan holda o'rganadi.

Baxtiyor Nazarov tahlillarida badiiy obrazlarga alohida e'tibor qaratadi. U obrazlarni asarning asosiy g'oyasini ifodalovchi vosita sifatida talqin qilib, ularning xarakteri, rivoji va badiiy yuklamasini chuqur tahlil qiladi. Bu orqali u asarning g'oyaviy mohiyatini ochib berishga erishadi.

Olimning yondashuvida kompozitsiya va uslub masalalari ham muhim o'rin tutadi. U asarning tuzilishi, syujet rivoji va muallif uslubini tahlil qilish orqali badiiy mukammallik darajasini aniqlaydi. Shu jihatdan uning tahlillari kompleks xarakterga ega bo'lib, asarni har tomonlama yoritishga xizmat qiladi. Baxtiyor Nazarov badiiy asarni tahlil qilishda o'quvchi omilini ham hisobga oladi. Uning fikricha, asarning ta'sir kuchi o'quvchi ongida qanday aks etishi bilan ham belgilanadi. Shu sababli u tahlilda asarning qabul qilinishi va ta'sirchanligiga ham e'tibor qaratadi. Bundan tashqari, olim badiiy asarni boshqa asarlar va adabiy jarayon bilan qiyosiy tarzda o'rganishga intiladi. Bu esa asarning o'ziga xos jihatlarini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Qiyosiy tahlil orqali u asarning adabiyotdagi o'rnini aniq belgilab beradi.

Umuman olganda, Baxtiyor Nazarovning badiiy asar tahlilidagi yondashuvi chuqurligi, tizimliliigi va ilmiy asoslanganligi bilan ajralib turadi. Uning tahlil uslubi o'zbek adabiy tanqidchiligida muhim metodologik ahamiyatga ega.

Abdug'afur Rasulov o'zbek adabiyotshunosligi va adabiy tanqid sohasida samarali faoliyat olib borgan olimlardan biri hisoblanadi. U o'z ilmiy izlanishlari orqali adabiy jarayonni chuqur tahlil qilish, badiiy asarlarning mazmun-mohiyatini ochib berish hamda adabiyotshunoslik fanini rivojlantirishga salmoqli hissa qo'shgan. Olimning ilmiy faoliyati asosan adabiy tanqid, badiiy asar tahlili va ijodkor shaxsini o'rganish kabi yo'nalishlarni qamrab oladi. U adabiy asarlarni baholashda ularning g'oyaviy yo'nalishi, badiiy mukammalligi va estetik qiymatini kompleks tarzda tahlil qilishga intiladi. Shu jihatdan uning ilmiy qarashlari izchil va puxta asoslanganligi bilan ajralib turadi. Abdug'afur Rasulov o'z tadqiqotlarida adabiy jarayonni tarixiy taraqqiyot bilan bog'liq holda o'rganishga katta e'tibor qaratadi. U har bir asar va ijodkor faoliyatini o'z davri bilan aloqador tarzda tahlil qilib, adabiyotning uzluksiz rivojlanish jarayonini yoritishga harakat qiladi. Bu esa uning ilmiy yondashuvining muhim xususiyatlaridan biridir. Olimning ilmiy faoliyatida amaliy tahlillar alohida o'rin tutadi. U turli adiblarning ijodi yuzasidan ilmiy maqolalar yozib, ularning badiiy mahorati va ijodiy uslubini chuqur o'rganadi. Uning ishlari adabiy tanqid sohasida muhim ilmiy manba sifatida qadrlanadi. Shuningdek, Abdug'afur Rasulov adabiy tanqidda xolislik va haqqoniylik tamoyillariga amal qilish zarurligini ta'kidlaydi. U tanqidchi har qanday badiiy asarni ilmiy mezonlar asosida, obyektiv baholashi lozimligini ilgari suradi. Umuman olganda, Abdug'afur Rasulovning ilmiy faoliyati o'zbek adabiy tanqidchiligida muhim o'rin egallaydi. Uning ilmiy merosi bugungi kunda ham adabiyotshunoslik rivojiga xizmat qilmoqda.

Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy qarashlari o'zining chuqurligi va tizimliliigi bilan ajralib turadi. U adabiy tanqidni badiiy asar mohiyatini ochib beruvchi muhim ilmiy vosita sifatida talqin qiladi.

Uning fikricha, tanqid faqat baholash bilan cheklanib qolmasdan, balki asarning ichki mazmunini anglashga xizmat qilishi kerak. Olim o'z metodologiyasida badiiylik va ilmiylik uyg'unligiga katta e'tibor qaratadi. U badiiy asarni tahlil qilishda estetik mezonlarni asosiy omil sifatida ko'rib, asarning badiiy mukammalligini aniqlashga intiladi. Shu bilan birga, u ilmiy asoslanganlikni ham muhim shart sifatida belgilaydi. Abdug'afur Rasulov qarashlarida tarixiylik tamoyili muhim o'rin egallaydi. U har bir asarni o'z davri va ijtimoiy sharoiti bilan bog'liq holda tahlil qilish zarurligini ta'kidlaydi. Bu yondashuv orqali asarning g'oyaviy va badiiy xususiyatlari yanada to'liq ochib beriladi. Olimning ilmiy uslubi aniqlik, ravonlik va mantiqiy izchillik bilan xarakterlanadi. U murakkab nazariy masalalarni sodda va tushunarli tarzda bayon qilishga intiladi. Bu esa uning ilmiy ishlari keng kitobxonlar ommasiga uchun ham tushunarli bo'lishini ta'minlaydi. Shuningdek, Abdug'afur Rasulov adabiy jarayonni umumlashtirishga katta e'tibor beradi. U alohida asar yoki ijodkor doirasida cheklanib qolmay, umumiy adabiy tendensiyalarni aniqlashga harakat qiladi. Bu esa uning ilmiy qarashlarining keng qamrovli ekanligini ko'rsatadi. Umuman olganda, Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy qarashlari va ilmiy uslubi o'zbek adabiy tanqidchiligida muhim ahamiyat kasb etadi. Uning ilmiy merosi bugungi kunda ham adabiyotshunoslik fanining rivojiga xizmat qilmoqda.

Abdug'afur Rasulov o'zbek adabiy tanqidchiligida adabiy jarayonni tahlil qilish borasida muhim o'rin egallagan olimlardan biridir. U adabiy jarayonni faqat alohida asarlar yoki ijodkorlar doirasida emas, balki kengroq ijtimoiy-madaniy kontekstda o'rganishga alohida e'tibor qaratadi. Shu jihatdan uning ilmiy faoliyati adabiyotshunoslikning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Olim adabiy jarayonni tahlil qilishda tarixiylik va izchillik tamoyillariga tayanadi. U adabiyot rivojini bosqichma-bosqich o'rganib, har bir davrning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashga harakat qiladi. Bu yondashuv orqali adabiy jarayonning ichki qonuniyatlari va rivojlanish tendensiyalarini ochib beradi. Abdug'afur Rasulov adabiy jarayonni tahlil qilishda ijodkor shaxsiga ham katta e'tibor beradi. Uning fikricha, har bir adib o'z davrining mahsuli bo'lib, uning ijodi ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli u adib ijodini baholashda uning yashagan davri, dunyoqarashi va ijodiy yo'nalishini hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Olimning ilmiy qarashlarida adabiy jarayonni umumlashtirish masalasi ham muhim o'rin tutadi. U turli davrlarda yaratilgan asarlarni qiyosiy tahlil qilib, umumiy tendensiyalarni aniqlashga intiladi. Bu esa adabiyotning rivojlanish yo'nalishlarini aniq belgilash imkonini beradi. Shuningdek, Abdug'afur Rasulov adabiy tanqidni adabiy jarayonni tartibga soluvchi muhim omil sifatida ko'radi. Uning fikricha, tanqid orqali adabiyotdagi yutuq va kamchiliklar aniqlanadi, ijodkorlar faoliyatiga baho beriladi va adabiy muhit shakllanadi.

Umuman olganda, Abdug'afur Rasulovning adabiy jarayonni tahlil qilishdagi o'rni o'zbek adabiy tanqidchiligida muhim ahamiyatga ega. Uning ilmiy qarashlari adabiyotshunoslik fanining rivojlanishida muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulov o'zbek adabiy tanqidchiligida muhim o'rin egallagan olimlar sifatida bir-biriga yaqin, ammo o'ziga xos jihatlarga ega ilmiy qarashlari bilan ajralib turadi. Ularning har ikkisi ham adabiy tanqidni ilmiy asosda rivojlantirishga katta hissa qo'shgan. Har ikki olimning qarashlarida umumiylik sifatida badiiy asarni chuqur va kompleks tahlil qilishga intilish kuzatiladi. Ular adabiy asarni baholashda mazmun va shakl birligini hisobga olish zarurligini ta'kidlaydilar. Shuningdek, har ikkisi ham adabiy tanqidida ilmiylik, xolislik va haqqoniylik tamoyillariga amal qilishni muhim deb hisoblaydi. Biroq ularning yondashuvlarida ayrim farqli jihatlari ham mavjud. Baxtiyor Nazarov ko'proq badiiy asarning ichki tuzilishi, estetik xususiyatlari va obrazlar tizimini tahlil qilishga e'tibor qaratadi.

Uning ilmiy qarashlarida estetik mezonlar ustuvor ahamiyat kasb etadi. Abdug'afur Rasulov esa adabiy jarayonni kengroq ijtimoiy va tarixiy kontekstda o'rganishga moyil bo'lib, asar va ijodkor faoliyatini davr bilan bog'liq holda tahlil qiladi. Uning yondashuvida umumlashtirish va qiyosiy tahlil muhim o'rin tutadi. Shuningdek, Baxtiyor Nazarovning tahlillari ko'proq individual asar va obrazlarga yo'naltirilgan bo'lsa, Abdug'afur Rasulovning ilmiy ishlari adabiy jarayonni umumiy tizim sifatida yoritishga qaratilgan. Bu esa ularning ilmiy uslubidagi asosiy farqlardan biri hisoblanadi. Umuman olganda, Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning ilmiy qarashlari bir-birini to'ldiruvchi xarakterga ega bo'lib, o'zbek adabiy tanqidchiligini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qilgan. Ularning ilmiy merosi bugungi kunda ham adabiyotshunoslik fanining muhim nazariy va amaliy asoslaridan biri bo'lib qolmoqda.

Muhokama va natija

Mazkur tadqiqot jarayonida Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy faoliyati atroflicha tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, har ikki olim o'zbek adabiy tanqidchiligini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi va ularning ilmiy qarashlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, Baxtiyor Nazarov o'z ilmiy faoliyatida asosan badiiy asarning ichki tuzilishi, estetik xususiyatlari va obrazlar tizimini chuqur tahlil qilishga e'tibor qaratadi. U badiiylikni asosiy mezon sifatida belgilab, adabiy asarni har tomonlama mukammal tahlil qilishga intiladi. Bu yondashuv adabiy tanqidda estetik qarashlarning muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi. Abdug'afur Rasulov esa adabiy jarayonni kengroq ijtimoiy va tarixiy kontekstda o'rganishga alohida e'tibor beradi. U asar va ijodkor faoliyatini davr bilan bog'liq holda tahlil qilib, adabiyot rivojining umumiy qonuniyatlarini aniqlashga harakat qiladi. Bu esa uning ilmiy qarashlarida tizimlilik va umumlashtirish xususiyatlari ustuvor ekanligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, har ikki olimning ilmiy yondashuvlari bir-birini to'ldiradi. Baxtiyor Nazarovning estetik va matn markazli tahlillari bilan Abdug'afur Rasulovning tarixiy va jarayon markazli yondashuvlari o'zaro uyg'unlashib, adabiy tanqidni yanada boyitadi. Bu esa o'zbek adabiy tanqidchiligida kompleks yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, tadqiqot davomida ularning ilmiy merosi adabiy asarlarni chuqur tahlil qilish, adabiy jarayonni anglash va adabiyotshunoslik fanini rivojlantirishda muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qilishi aniqlandi. Ularning ilmiy qarashlari zamonaviy adabiyotshunoslikda ham qo'llanish imkoniyatiga ega. Xulosa qilib aytganda, Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy faoliyati o'zbek adabiyotshunosligida muhim o'rin egallaydi. Ularning ilmiy merosi adabiy tanqid rivojiga xizmat qiluvchi muhim manba bo'lib, kelajakdagi ilmiy tadqiqotlar uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijasida Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy faoliyati o'zbek adabiyotshunosligida muhim o'rin egallashi aniqlandi. Ularning ilmiy qarashlari adabiy asarlarni chuqur va kompleks tahlil qilish, adabiy jarayonni anglash hamda badiiy-estetik mezonlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Baxtiyor Nazarovning estetik va matn markazli yondashuvi hamda Abdug'afur Rasulovning tarixiy va jarayon markazli qarashlari o'zaro uyg'unlashib, adabiy tanqidni har tomonlama boyitadi. Har ikki olimning ilmiy merosi adabiy tanqidni rivojlantirish, uning nazariy asoslarini mustahkamlash va zamonaviy yondashuvlarni shakllantirishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, ularning ilmiy faoliyati adabiyotshunoslik fanida xolislik, ilmiylik va izchillik tamoyillarining ustuvorligini yana bir bor tasdiqlaydi. Bu esa ularning tadqiqotlarini bugungi kunda ham dolzarb va ahamiyatli ekanligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, Baxtiyor Nazarov va Abdug'afur Rasulovning adabiy-tanqidiy merosi o'zbek adabiyotshunosligining muhim tarkibiy qismi bo'lib, kelgusidagi ilmiy izlanishlar uchun mustahkam nazariy asos vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nazarov, B. (2020). *Badiiy asar tahlili va talqini*. Toshkent: Akademyonashr.
2. Nazarov, B. (2021). *Adabiy tanqid nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: Fan.
3. Rasulov, A. (2020). *Adabiy jarayon va zamonaviy talqinlar*. Toshkent: O'qituvchi.
4. Rasulov, A. (2022). *Adabiyotshunoslikka kirish*. Toshkent: Akademyonashr.
5. Sharafiddinov, O. (2020). *Adabiy tanqid asoslari*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
6. Haqqulov, I. (2021). *Adabiyot va tafakkur talqinlari*. Toshkent: Sharq.
7. Karimov, N. (2022). *O'zbek adabiyoti tarixi (yangilangan nashr)*. Toshkent: O'zbekiston.
8. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. (2021). *Adabiyotshunoslikning dolzarb muammolari*. Toshkent: Fan.